

הלכות פסח סימן תלח תלט

ביאורים ומוספים

שהאופן של 'פירש' הוא כשפירש הכבר ממקום הקביעות, ומשמע שאם לקחו העכבר ממקום הקביעות, אין זה נחשב כ'פירש' כלל.

[משנ"ב ס"ק ב]

לכן התמידו בספקו יותר מלפניו ספקות של ה'פירש'.

2) אמנם, לגבי השוכר בית מהבירו בארבעה עשר ואינו יודע אם הבית ברוק, והמשכיר אינו בעיר ואי אפשר לשאלו, כתב השו"ע לעיל (סי' תלו ט"ב) שיבטל את החמץ ואינו צריך לבדוק, וביאר הביה"ט שם (ד"ה ומבטל) שזכין שחיוב הבדיקה לאחר הביטול הוא מדרבנן, יש להקל בספיקו. ובטעם החילוק שבאן החמירו מספק, ביאר הגרש"ז אדערבך (הלכות שלמה פסח פ"ה ארחות הלכה הע' 102) ששונה ספק במציאות מספק בדין, כמבואר בלחם משנה (פ"ב מהל' חמץ ומצה ה"ג), שהחמירו לגבי ספק במציאות [כגון במקרה של עכבר], כיון שעיקר תקנת הבדיקה היתה לגבי ספק במציאות, מה שאין כן בספק בדין [כגון במקרה של שוכר ומשכיר, שלא הוכרע הדין בגמרא פסחים ד, א].

[משנ"ב ס"ק ג]

ד"הו ספק-ספקא: שםא נטל מצה, ואם תמצו לומר חמץ, שםא אכלו.

3) כן כתב הטור (כאן). והרעק"א (על המג"א ס"ק ג) והמקור חיים (ביאורים ס"ק ב) כתבו טעם אחר, שהספק שמה אכל העכבר את הכבר, ספק התגלית הוא ונחשב כקרוי לחדא, ולכן ראוי הוא להוציא מידי ספק איסור (במבואר בתוס' פסחים ט, א ד"ה ואם).

ובטעם הדבר שהוצרך הטור לטעם של ספק ספיקא, אף על פי שכתבו התוס' (פסחים שם) שהספק שמה אכל העכבר את הכבר נחשב כקרוי לחדא, ביאר בשו"ת זכר יצחק (ח"ב סי' טז) שספק אכילה מוציא מידי ספק איסור רק כשהספק הוא אם היה הדבר כלל [כגון בספק נפל במדור הכבד, כמבואר בגמ' שם], מה שאין כן כאן, שהדבר המסופק היה בודאי, אלא שספק אם הוא חמץ או מצה, אין ספק אכילה מוציא מידי ספק איסור, ועל כן הוצרך הטור לטעם של ספק ספיקא.

ואף על פי שכתב הרמ"א (יו"ד סי' קי ס"ט) ששני ספיקות נדונים כספק ספיקא רק כשנולדו שניהם בבת אחת [ובטעם הדבר כתב המחצית"ש (כאן), ששני ספיקות הנולדים בזה אחר זה יש לזקק את הספק הראשון לחומרא, ונחשב כחדא, וכשנולד לאחר מכן הספק השני, אין הוא אלא ספק אחד, שאף דינו לחומרא], וכאן חרי נולדו שני הספיקות בזה אחר זה - שכשנטל העכבר את הכבר נולד הספק הראשון, האם הכבר חמץ או מצה, וכשנכנס העכבר למית נולד הספק השני, האם אכל העכבר את הכבר - ביאר המג"א (כאן ס"ק ג) שזכין שעד השעה השישית לא נאסר החמץ, לא נולדו הספיקות עד אותה שעה, ואם כן נולדו שני הספיקות בבת אחת, והוסיף, שלפי זה אם נטל העכבר את הכבר לאחר תחילת השעה השישית, אין זה ספק ספיקא, והיה צריך לבדוק מספק [שלא כסתימת המשני].

ובאופן נוסף ביאר המג"א (שם) שזכין שבשעה שאנו רואים את הכבר בפי העכבר עדיין לא שייך חיוב בדיקה, אם כן לא נולדו ספיקות אלו [לענין חיוב הבדיקה] אלא כשנתעלם הכבר מן העין, נמצא ששני הספיקות נולדו בבת אחת, שמה כבר זה מצה הוא, ואף אם הוא חמץ, שמה אכלו.

ואף על פי שלענין חלוקת חתיכת בשר במקום שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטח ומיעטין בשר נבילה, ואינו יודע מאיזו מדון המושך במילואים עמוד 5

[משנ"ב ס"ק ז]

אכל קיש בו דעת, נאמן לומר שאכלו כלו.

2) ובטעם הדבר כתב המג"א (ס"ק ג) שכמו שהוא נאמן על הבדיקה, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תלו ס"ד), כך הוא נאמן לומר שאכלו כולו. ולפי זה דינו דוקא בקטן שהגיע לדעתו, וכמו שכתב המשני שם (ס"ק יט) לענין נאמנות הקטן על הבדיקה.

[שעה"צ ס"ק י]

השיג על ש"ז שכתב בהפסד.

3) שם (ט"ז ס"ק ג) כתב, לגבי מה שכתב הרמ"א (כאן) שדינו עכבר שנכנס ויצא אינם מצויים [דינו האופנים שהסתפקה הגמרא (פסחים י, ב) האם לתלות שהעכבר שנכנס עם כבד בפיו הוא העכבר שיצא עם כבד בפיו, או שהוא עכבר אחר], ושלכן השיטת השו"ע, שמימי נצרכים דינים אלו לענין נכרי שנכנס ויצא, שכאופן זה מצויים הם.

[משנ"ב ס"ק יב]

משמע, אכל בפחות מפי' אין צריך סלם להורידו נספי בבטול.

4) ובטעם הדבר כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ד) שזכין שעל אכילת חמץ פחות מכזית אינו ענוש כרת, לא חיבו אותו חז"ל להורידו על ידי סולם מחמת החשש שיבוא לאוכלו, אלא שהעיר מדברי המג"א לקמן (סי' תמב ס"ק א) שהובאו במשני שם (ס"ק ב) ובשעה"צ (ס"ק יג), שהמין נקשה אסור באכילה רק מדרבנן, ואף על פי כן אסרו חז"ל להשהותו מחשש שמה יבא לאוכלו.

[משנ"ב ס"ק טו]

השכיבין לו חמץ ששפל עליו מפלה.

5) אמנם לגבי חיוב ביטול מצינו חילוק בין חמץ שנפל לבדור לבין חמץ שנפלה עליו מפולת, שלגבי חמץ שנפלה עליו מפולת כתב לעיל (סי' תלג ס"ק לח) שנהלקו בדבר האם הביטול הוא חיוב מן התורה, ובשעה"צ שם (ס"ק מד) התבאר שהעיקר בהדעה שאין הביטול מן התורה, ולגבי חמץ שנפל לבדור, כתב הפמ"ג (כאן א"א ס"ק ד) שלכל הדעות חיוב הביטול הוא מן התורה, וביאר, שאכן חמץ המונח בבדור אינו כמבוער ממש, ואינו כמו חמץ שנפלה עליו מפולת.

ולענין עריכות שלשים בהן חמץ, ואי אפשר לנקר את החמץ שבהורידן כראוי, כתב השו"ע לקמן (סי' תמב ס"א) שיתן אותו לנכרי כמתנה קודם הפסח, או שיטוח אותו בטיט, ומה שלא החשיבו חז"ל חמץ זה כחמץ שנפל לבדור, שאין צריך לבערו, ביאר בשו"ת שערי זבולן (ח"ז א"ח סי' טו אות ג) שיתכן שישכח וישתמש בעריכות בימות הפסח, ובשעת אישתי הצק עלול להדבק בו מהחמץ שבהורים, ואם כן אינו דומה לחמץ בבדור אלא לחמץ שבשמי קורה, שזכין שיש חשש שיפול ויבוא לאוכלו, הצריכהו לטרוח ולבערו.

סימן תלט

דין מי שפדק ולא מצא מספר פפרות שהיה

[משנ"ב ס"ק א]

דאי נטלו העכבר שלא בפנינו הוי דינו כאלו פדש שלא בפנינו, דאמרין 'כל דפריש, מרפא פריש'.

1) והוא שלא כמו שכתב המטה יהונתן (יו"ד סי' קי ס"ג), שאם לקח העכבר את הכבר ממקום הקביעות, לעולם אין זה נחשב כ'פירש', אפילו היה זה שלא בפנינו, ודייק כן ממה שכתב השו"ע (להלן)

מילואים הלכות פסח סימן תל המשך מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה על]

ומכל מקום אם אינו כקדו, על השוכר לבדוק⁽⁸⁾.

(8) וגם אם אין השוכר נכנס לבית עד לאחר הפסח, צידד השו"ע הרב (קרא סי' א) שהי"ב הוא לבדוק, מאחר שאין המשכיר מקיים את חיובו, וכן באופן שהבדיקה מוטלת על השוכר, אלא שידוע המשכיר שהשוכר לא יקיים את חיובו, מביאר במקור חיים (ביאורים סי' ב) שהי"ב המשכיר לבדוק. ותמה הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ה ט"ז), שאם כן גם אם השכיר לו את הבית בתחילת השנה, יתחייב המשכיר לבדוק כשיודע שהשוכר לא יקיים את חיובו, ומעולם לא שמענו שהמשכיר את ביתו בימות השנה לאדם שאינו שומר מצוות, חייב לבדוק בו את החמץ.

ולכבי שוכר דוצא מזהירה השכורה קודם יד בניסן, וידוע שבעל הבית לא יבדוק את החמץ, כתב הגר"י קניבסקי (קריינא דאגרתא ח"ב אגרת צ"ח), שאף על פי שפטור הוא מחובת הבדיקה (אפילו בירצא תוך שלושים יום, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תלו"ג) לענין ירצא מבית נכרי) מימ יתכן שממדת חסידות ראה לו לנקות את הבית היטב, כדי שלא יעבור בעל הבית על איסור 'בל יראה', הוסיף, שגם כשיודע שיעבור המשכיר על איסור זה בבית שבו הוא דר, מימ ראו לעשות כן כדי למעט ממנו את העבירה.

[ביה"ל ד"ה שאלון]

מקטעא פשוטא כ"י.

(9) אמנם, כיון שכתב במשנ"ב (סי' ו ו-ו) שכשהמשכיר יצא מהבית הפקיד את חמצו, וזהו בו השוכר, אם כן איך מועיל לשוכר מיטולו של המשכיר (נבפרט לדחשת שהחכר במשנ"ב לעיל (סי' תלד סי' ח) שביטול היינו הפקד, שלדבריהם לכאורה לא הוסיף המשכיר כלום בביטולו, ויש לדון לכאור, ששונה חמץ שביטולו, שאין השוכר הפך לקנותו.

[משנ"ב סי' ג]

ואפילו אם השוכר נכנס לדור בה בתוך הלילה⁽⁴⁾.

(4) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סי' א), שכיון שחל חיוב הבדיקה על המשכיר, שוב אינו פוקע.

[משנ"ב סי' ד]

אחרונים, וצ"ח בפ"מ⁽⁶⁾.

(5) שם (אי"א סי' ב) כתב, שיתכן שהשוכר חייב לבדוק דקא באופן שהמפתח בידו והבית משתמר לדעתו, כיון שבאופן זה זכה השוכר בחמץ שהפקיד המשכיר כשיצא מהבית, אבל כשהבית פתוח אין השוכר חייב לבדוק, שהרי באופן זה לא זכה בחמץ, אלא חיוב הבדיקה באופן זה הוא על המשכיר, שכן הבית שלו וכן החמץ היה שלו. עוד כתב שם, שלפי הטעם של האחרונים, חייב השוכר לבדוק גם אם לשניהם יש מפתח, כיון שאין המשכיר מעכבו מלהיכנס לבית.

[משנ"ב סי' ו]

על השוכר לבדוק⁽⁶⁾ וכו', ומכל מקום המשפיר יבטל פסח⁽⁷⁾.

(6) ומי שהשכיר את ביתו לנכרי, כתב הח"י אדם (כלל קט סי' יח) שחייב לבדוק גם אם מטר לו את המפתח כבר ביום י"ג. [אמנם, כשמוכר לנכרי את החמץ שאינו יודע שנמצא בבית, פטור המשכיר מלבדוק, ומטעם זה, המשכיר לנכרי מקומות מסוימים בביתו כיום י"ג, משום שרצוה לדפטר בכך מלבדוק, כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' תלו"ג), ימכור גם את החמץ שאינו יודע הנמצא בהם, ראה חוט שני פסח עמ' רנד].

(7) ואף על פי שהפקיד את החמץ, ביאר הפמ"ג (אי"א סי' ג) על פי מה שכתבו השו"ע (ח"מ סי' רס ס"ד) והסמ"ע שם (סי' שיג סי' ח), שדבר הפקר הנמצא בבית שוכר, וזכים בו הן המשכיר והן השוכר, ולפי זה שייך החמץ לשניהם, ושניהם יכולים לבטלו, ואף חייבים בכך.

הלכות פסח סימן תלח תל המשך מעמוד י

ואף על פי שלגבי חתיכת ספק טריפה שהתערבה באחרות, כתב השו"ע שם (סי' ט) שאין אומרים בה ספק ספיקא לחתיכה, כיון שהספק הראשון הוא בגוף החתיכה, ולא מחמת התערבות, וכאן הרי הספק הראשון הוא ספק בגוף הדבר האסור, ואף על פי כן אמרו בו ספק ספיקא לחל, ביאר בן הש"ך (נקדוה חספא שם), שכיון שדין קבתי חידוש הוא, אומרים בו ספק ספיקא להקל גם כשהספק הוא בגופו. [וראה ברב"ר הטעם שאין די בחילוק שהבאנו בשמו בקטע הקודם].

לקח, ולאחר מכן נתערבה החתיכה באחרות, כתב הרמ"א (ייד שם ס"ד) שהחתיכה אסורה, ואינה מותרת משום ספק ספיקא, משום שהאיסור הראשון ספיקא אסור מן התורה, ביאר בן הש"ך (נקדוה חספא על הרמ"א שם), שכיון שהספק השני הוא שמא אכלו העכבר ואין כאן איסור כלל, מותר הדבר משום ספק ספיקא, ואין זה דומה לחתיכה שנתערבה באחרות, שהספק אינו אלא מצד התערבות, ועדיין האיסור קיים בעיניו.

הלכות פסח סימן תמ המשך מעמוד 22

שסוגר בדבק וכדו', ומודיע לבני הבית שמקום זה נמכר לנכרי, ואין צורך שיהיו מחיצות הארון גבוהות עשרה טפחים [או לעשות מחיצות אחרות גבוהות עשרה טפחים הארון]. והוסיף, שודאי שאין להשאיר את החמץ הנמכר במקומו הרגיל יחד עם דברים המותרים לשימוש בפסח, אף אם מניחו בארון שגבוה מעל עשרה טפחים, ומשום שאין זה נחשב כלל שיש מחיצה בפני החמץ, שהרי הוא נמשך להשתמש בארון זה.

ואם החמץ נמצא בחדר שאינו משתמש בו, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תלח סי' ג) בדעת הסוברים שמי שירש חמץ בפסח ולא נתכוין לזכות בו אינו חייב לבערו מחמת דין ביעור חמץ, שבמקרה שהחמץ נמצא בחדר שאינו

מועיל לעשות מוציא בפניו או שש"ך להוציאו לגמרי מביתו, שיש סוברים [וכן דעת החור"א (ארח סי' קכד הערות לדף ב)] שדינו כיון חמץ של נכרי המופקד ביד ישראל ללא קבלת אחריות שמספיק לעשות מוציא בפניו, ויש סוברים שלא מועילה כזה עשיית מוציא אלא חייב להוציאו לגמרי מביתו, הן משום שכשהחמץ בביתו של ישראל הרי זה נראה כאילו החמץ שייך לו שהרי הנכרי אינו נוגע בו, הן משום שהישראל היה רגיל בחמץ זה ולכן יש יותר חשש שיבא לאוכלו.

ובשמוכרים את החמץ לנכרי, ומוכרים או משכירים גם את מקומו, כמנהג, דעת הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ז דבר הלכה אות יב) שדי בכך שמניח את החמץ בארון סגור ומצניע את המפתח או

באר הטלה י

הלכות פסח סימן תלה תלת

בן עקיבא שם
התוספות ותרומה
קמח חטוף ג' ביצה
שם בן עקיבא ולא
נשפץ, וכתב
רמב"ם בפרק ב'
דצריך להורידו וכו'

(ד) צריך לחזור (ה) הפית אחר הכבד שהתקנים, לפי (ו) שאין ברכו של (ז) עכבר לפיר, וכן פוררין מעלמא אתו ולא מאותו פפר; אבל אם תינוק נכנס לבית בדוק וכבד בידו ונכנס אחריו (ז) ומצא פוררין, אינו צריך לחזור ולבדק, (ח) שחזקתו שאכלו ואלו הפוררין שנפלו ממנו בשעת אכילה, (ט) שדרך התינוק לפיר. וי"ש אומרים (י) שאם אין בפוררין כדי כל העכבר (יא) צריך לחזור ולבדק: (יב) עכבר נכנס ויצא השמיט הרב הואיל ולא שכחתי: (יג) (יד) גבית חמץ למעלה על הקורה, (יז) מחזיקין אותו להביא כלם להורידו מפני שפעמים יפל מהקורה, אבל אם היה חמץ (יח) בבדור אין מחזיקין אותו להעלותו, אלא (טו) מבטלו בלבד (טז) וי"ו:

תלט דין מי שפדק ולא מצא מספר פירות שהניח, ובו ד' סעיפים:

א' תשעה פוררין של מצה ואחד של חמץ, (א) ובא עכבר (ב) ונטל ולא ידענו אם נטל חמץ או אם נטל מצה, ונכנס לבית בדוק, (ב) צריך לחזור ולבדקו (מיהו, אם הפכר קטן שכול העכבר לאכל, (ג) תלין להקל שאכלו ואינו צריך לבדק) (ט"ז), (ד) שכל (ז) הקבוצ, כמחצה על מחצה.

באר היטב

(ה) ולבדק, אותו החדר ששם נכנס, ואם לא ידענו לאזהר חדר נכנס, הינו ב' בתים ו"ס תל"ט ס"ב, מ"א: (ז) עכבר לפיר, וי"ה קלב וסרנטול, אחרונים: (א) שחזקתו שאכלו, אפילו לא בשלו, כ"ח, א"י, ח"י: (ד) צריך לחזור ולבדק, ואם יש בו דעת, נאמן לומר

באר הטלה

לחזיר וכו'. עין פקרי חדש שכתב בהספד וכן ה"ה לא מדי כי אם בסתמא, או שאמר המספד שהוא בדוק והשוכר שחם, אבל אם התנה השוכר עמו בהנחה על קנת שיהא בדוק הני בטול מזה לכלי צלמא, ומה שכתב בהנחה שהוא מדברי הרב המפיד בשם הרמב"ן הואיל והתנה עמו בהנחה, לאו דוקא קאמר, אלא רוצה לומר שהמפיד אמר שהוא בדוק ומסתמא גם דעת השוכר היה באופן זה לשכור, והנה כון בזה לחיובי מהר"ם חלאנא (שכתב מפלמ"ד הרמב"ם) שכתב בהנחה מדברי ר' דניאל, אכן פירוש דברי הרמב"ם שכתבתי הרב המפיד ראיתי בהדושי הרי"סק"א (שקטעתיק שם ג"כ) דברי הרמב"ם פאד"ה) שהרמב"ם מפרש הפסוק בהנחה השוכר, ואפילו הכי לא הרי מקשה שעות, דאברין דאין זה קפידא גמירא הואיל והוא מקלמא ומצוה ולבטל משום לו, עין שם, טוב מצאתי במקורותיים שכתב בפשיטתו המעלה לדניאל פקרי חדש דאם התנה הנאי גמירא הרי בטול מקל, ועל כן צריך צידן לדניאל:

משנה ברורה

בדאי לא תלין שאכלו ונפל ממנו הפוררין בעת אכילתו: (ד) צריך לחזור ולבדק וכו'. ודוקא שראינו עכבר נכנס עם חמץ, אבל מצא סתם חמץ בבית אחר בדיקתו אין צריך לחזור ולבדק כל הבית בשביל זה [מקור חיים]: (ה) הפית, עין מגד אברהם דבית פרישו חדר, ואין צריך בדיקה אלא אותו החדר שראינו שנכנס לשם, (ג) אבל שאר החדרים הפתוחים לאותו החדר תלין להקל, ואין צריך לבדקם אם בטל החמץ או שהיה הפכר קטן, ואם לא ידענו כלל לאיזה חדר נכנס, עין סימן חלס סעיף ב' בהנחה וכתב שכתבתי שם: (ו) שאין דרכו, (ד) והוא תדין כלב או מרנטול אין דרכן לפיר: (ז) ומצא פוררין, ודוקא באופן זה שפצא פוררין, שרגלים לבדק שאכלו, אבל לא מצא פוררין

(ס) אין להלות שאכלו, דאין ספק מוציא מידו ודאי חמץ, וצריך לחזור ולבדק אותו חדר שראה שנכנס שם התינוק, ודוקא בתינוק שאין בו דעת, אבל ביש בו דעת, נאמן לומר שאכלו פלו' [מ"א]: (ח) שחזקתו שאכלו, ואפילו (י) לא בשלו: (ט) שדרך התינוק לפיר, ולדעה זו אין נפקא-מנה בין אם היה רק מעט פוררין, (י) בין אם היה כדי כל הפכר: (י) שאם אין בפוררין וכו'. דאי לא-כן תשיגין שפא שיר התינוק: (יא) צריך לחזור ולבדק, והעקר (ט) פסקא ראשונה, (ט) אף אם לא בשל וכבר עבר הזמן, שאין יכול לבטל, יש להתמיד לחזור ולבדק, כתב המקור-חיים, דעפ"ם שנכנס עם חמץ בבית הפדוק, (י) אין צריך לחזור ולבדק הבית, ודוקא בעכבר ותינוק חלישין, שדרכן להטמין, מה שאין בן בעפ"ם אין דרכו ככה, אלא או לאכלו או להוליכו לבית: (יב) גבית חמץ, משמע, אבל בקחות מכות אין צריך סלם להורידו וסני כבטולי [ח"י], (יג) ויש מקפידין בזה: (יג) מחזיקין אותו, אפילו נודע לו קדם זמן אסור, דאז מהני בטול שלא יעבר, אבל יראה, אפילו הכי הצריכהו ונכנס להורידו ולבדקו, שפא יפל בתוך הפסח מן הקורה ויבוא לאכלו, וכל-שכן אם נודע לו לאחר זמן אסור ולא בשל מקדם, ואז שוב לא מהני בטול, ודוקא צריך להורידו ולבדקו: (יד) בבדור, אפילו אין בו מים, ואם דרכו (יז) להשפיש שם כל השנה, מחזיק להעלותו ולבדקו: (טו) מבטלו בלבד וכו'. ודוקא שנפל שם מאליו, דחשיבין לו כחמץ שנפל עליו מפלטה, (יז) אבל להטמין בידים על דעת שישאר שם עד אחר הפסח אסור, ואפילו בטול לא יועיל, אלא צריך להוציא ולבדקו ביד: (טז) וי"ו, ואם נודע לו אחר זמן אסור (יז) דאז לא מהני בטול, צריך להוציא ולבדקו:

א' ובא עכבר ונטל וכו'. השעם, שכל קבוצ כמחצה על מחצה דמי, (ב) ודוקא שנפל העכבר בפנינו ממקום קביעות, דאי נטל העכבר שלא בפנינו הרי דינו כאלו פרש שלא בפנינו, דאברין כל דפריש, מרבא פריש: (ב) צריך לחזור ולבדקו, מדכחם מהפכר (ג) משמע דאפילו פכר בטל חמץ, דתי הרי בדיקה מדברין, אפילו הכי לא אברין בזה ספקא דרבנן לקלא: והשעם לזה, משום דחלת תקנתם הנה בבדיקה על הפסח, לכן החמירו בספקו יותר משאר ספקות של דבריהם: (ג) תלין להקל, דהוי ספק-ספקא: שפא נטל מצה, ואם תשני לומר חמץ, שפא אכלו, ואין צריך לחזור ולבדק הבית אפילו אם צדן לא בשלו, ויש דעות באחרונים אם גם המחבר מודה לזה או לא, ולדינא יש לסמוך על הכרעת הרמ"א, ובפרטות שפשוטו [ח"י], ועין בפרי-מגדים שכתב, דלכתחלה בודאי מהנין שיבטל ולא לסמוך על ספק-ספקא לבד: (ד) שכל קבוצ וכו'. ואם נתקברו הצבירים זה בזה (ג) תו לא מקרי קבוצ, כיון שאינו עומד חמץ

שער הציון

(א) וכן כתבו המקור-חיים והגר"י, ולא בחקיעקב: (ד) ב"ח ופני-אברהם בשם רוקח: (ה) ט"ז: (ו) אחרונים: (ז) בן כתב בפתי"ף כמסקנתו: (ח) אליה רבה בשם מחלתי-צבי ופרי חדש: (ט) הגר"י: (י) והשיג על הט"ז שכתב בהפ"ה: (יא) עין פרי-מגדים ושלחן-ערוך הגר"י, ומהשלחן-ערוך אין ראיה, דאפשר דמשום סיפא נקט: (יב) הגר"י ופשוט: (יג) אחרונים: (יד) ודוקא בשלא בשל חמץ, אבל אם בשל חמץ פהגור מבני אף לזה, אף דאז לא ידע מזה וס"ל: (ה) מגן-אברהם ושי"א: (ז) בן משמע בלבד וכו"כ שי"א: (א) מגן-אברהם ושי"א:

הלכות פסח סימן תלמ תמ

באר הגולה 20

(ה) ואם פרש הפקר ממקום קביעתו ונטלו העקב משם, אין צריך לחזור ולבדוק, דכל דפריש (ו) מרפא פריש: ב' בשני ציבורין אחד של חמץ ואחד של מצה, ושני בתים אחד פדוק ואחד שאינו פדוק, ובאנו שני עכברים, זה נטל חמץ וזה נטל מצה, (ז) ואין ידוע לאיזה בית נכנס זה שנטל החמץ; וכן שני בתים בדוקים וצבור אחד של חמץ, ובא עכבר ונטל (ח) ואין ידוע לאיזה בית נכנס, או שידע שנקנס לאחר מהם ונכנס אחריו (ט) ובדק ולא מצא כלום, (י) או שידק קצת מהבית ומצא בכר, (יג) אינו צריך לחזור ולבדוק. (כד) הם דברי הרמב"ם, (יא) אבל מסקנת הפוסקים אינו כן: ג' יהיה תשעה פירות חמץ ומצא עשרה, (יב) צריך לבדוק אחר כל התשעה, וכן אם הניח עשרה ומצא תשעה, צריך לבדוק אחר כל העשרה, שאנו אומרים (יג) מה שהניח נטל ואלו אחרים הם. (יד) ה"לש אומרים דהני מלי (טו) בקשורים יחד, אבל אם אינם קשורים יחד (טז) אין צריך לבדוק (יז) אלא אחר (יח) האחד: ד' [ה] יהיה חמץ בנזות זו ומצא בנזות אחרת, (יח) צריך לחזור ולבדוק:

תמ דין חמצו של אינו יהודי שהפקד אצל ישראל, וכו' ד' סעיפים:

א אינו יהודי שהפקיד חמצו אצל ישראל, (א) אם הוא (ב) חבב באחריותו מנכבה ואברה, בין

באר היטב

(ג) מרפא. ומה אין לאכלו פסח, ח"י: (ד) א"צ. ומירי שבטל, ב"ח, מ"א, ח"י: (ה) האחד. ובהניח ט' ומצא י' צריך לבדוק אחר כלם:

משנה ברורה

לכיל ואין צריך לחזור ולבדוק: (יא) אבל מסקנת הפוסקים אינו כן. לפי מה שנתפאר לעיל, אין הרמ"א חולק אלא על דין זה האחרון ועל דין דצבור אחד של חמץ ואין ידוע לאיזה בית נכנס: ג' (יב) צריך לבדוק וכו'. דאמרנו הני אחרים, שאיש אחד קביאם כאן, כיון שאין מפרין, והנך תשעה שהניח, חללות גרום, וצריך לבדוק אחריהם (יד) ואפילו בשל מקום: (יג) מה שהניח נטל וכו' (יז). גם זה אפילו בשל מקום: (יד) הלש אומרים. אפיפא (טז) קאי: (טו) בקשורים יחד. ודאי מי שלקחם לקחם כלם, ולקח גטנים א' עכבר ונטלם לקחם וצריך לבדוק אחריהם והני אחרים נזקקו: (טז) אין צריך לבדוק וכו'. וכן פסקו האחרונים: (יז) אלא אחר האחד. דאמרנו שרק אחד נטל והאחרים נשארו במקומם. (יח) ונראה דאין להקל בזה אלא כשבטל א' ע"ש שהות צריך לבטל. ובהניח תשעה ומצא עשרה (יח) אין נפקא מזה בין שהניח תשעה מקשר ומצא עשרה עשרה מקשרין או שהניח נפרדיו ומצא אחד נוסף עליהן, בכל גוני צריך לבדוק עשרה אחר כל התשעה שהניח: ד' (יח) צריך לחזור ולבדוק. את הבית בלו, (יט) דלשקא חמץ אחר הוא, ונראשון נטלו קטן א' עכבר והניחו במקום אחר. (כ) והאחרונים הסכימו, דאם כבר בטל א' ע"ש צריך שהיה לבטלו אי צריך לחזור ולבדוק, דכיון שהבדקה הוא מדברי סופרים תלינן להקל שיהיה חמץ שהניח:

א (א) אם הוא וכו'. דכתיב "שאר לא ימצא בכיכוס", משמע אפילו השאר אינו שלו לגמרי גם כן אסור מן התורה, מיהו, על-כ"פ פנים מנין בשקבל עלי אחריות, ואחשבה קרא פשלו עלידי זה, דבפקדון בעלמא שלא באחריות ליפא אסורא להשהיה, מדכתיב קרא אחריתא "לא יראה לך", ונרשין: שלף אי אשה וראה אבל אשה וראה של אחרים: (ב) חבב באחריותו וכו' (ג) מקרי (ד) שקבל עלי אחריות

שער הציור

(ד) פ' חרש ופשוט: (ה) גמרא: (ו) דכן כתב הטור בהרא"ם גם כענינו: (ז) כן כתבי הפוסקים בדעת הרמב"ם מרסותם בזה. ומה שמיכת בגמרא לכאורה הפוך מזה, חרש במשנה ללך, והשתיק הגר"א, והוא על פי סיניא והתבות כ"ז, עין שם: (ח) מגוראבונם וכו'. וכן כתב במשנה למלך: (ט) ואם הפקר קטן שאפשר העכבר לאכלו, עין בבית יוסף (י) ובדרכי משה (יב) והנהגות מהר"ם: (י) ב"ח בשם מהר"ם: (יא) כן מוכח במגיד משנה וכן כתב באור הגר"א בשם דפוס כרבי. ומה שכתב מהר"ם אברהם בסעיף קטן ה דמרי שבטל, כבר השיגו בהדושי רבי עקיבא איגר: ויש לומר דאין פגת הפקר אברהם על פגת האחרון, אלא על שני דינים הראשונים שבסעיף זה: (יב) שפסק בזה שטעון כן גמליאל ולא כרבי, וכן הוא דעת הר"ר פסקי הנהגות בשם שאון ופסקי קטן בזה נרבי: (יג) כגון אברהם: (יד) (טו) טור, והשתיקו באילה רבה, ואף שהנזירה פסח דדוקא בלא בשל, דחו דברי הרמב"ם בהשגתו וכן מהר"ם חלאה בהדושי, וכן נראה משובא דביצה דף י' ע"ש מרי לענין דרפון: (טז) כן נראה מהטור ולביש, וכן כתבי הפוסקים אברהם ואלה רבה, ואף דמהתוספות משמע דאף בהניח תשעה ומצא עשרה, דוקא בקשורים, אבל בשאין קשורים לא אכריזן דאחרני ניהו אלא דאחר הוסיף עליהן, ומדבריהם מצינו גם כחדשי מהר"ם חלאה, וקטו האחרונים להחמיר בטור, וכן משמע מהרא"י שהביאו השלטי"ג אברהם, ובספר דרשנה ראשונה אין לשלם כלל בין קשורים לאינם קשורים, על-כן אין להקל בזה: (יח) וכן כתב מהר"ם: (יט) כגון אברהם ואלה רבה וקמ"מ, וכן נראה לי: (יט) ונזעה הטור דוקא בכר בול, אבל בגטן שליון שאף שנה חמץ אחר הוא, יש לומר דחמץ הראשון העכבר אכלו וכו' פסקי ספקא [חמץ משת]: (כ) לברש ואלה רבה דעת הטור, ובבאור הגר"א כתב דאף הרמב"ם מודה להטור בבטלו: (כ) חק' עקב ומקדמים (יח) עין עקיבא איגר, וכן כתב מהר"ם בבאורו, וצ"ח חידושי ריטב"א ובמהר"ם חלאה, ובהדושי רבי עקיבא איגר צעיד דאפשר לענין פשיעה טרי דקבלה בעלמא

ב שם שפרא וליהן
הרמב"ם פסק ב',
דאין קשורא וכו'
מהר"ם
שאין שם בגמרא,
וכן כתב טכ טעור
שם ב' שם
וכתבם, ויפסקא
טור פסק ה דמשיך
שם ד' שם פסקא
וכתבם, ויפסקא
במהר"ם ח' תוספות
שם טעור דכ"ח
ו' שם פסקא
וכתבם

א בריה ונפיק
פסחים ח'

שער השוכה

[*] יהיה חמץ וכו'. וצ"ח ציראפנים מ"ש בזה מדבר אא"י פכחור-שור
והנאכר-עור. ומה שצאני ברגול מרכבה שהשיג בסיון על אכר-עור.

בכני עצמו: (ה) ואם פרש הכפר וכו'. דוקא (ד) כשלא פרש לענינו:
(ו) מרפא פריש. ומפל מקום אין לסמוך על זה רק לענין שאין צריך לחזור ולבדוק הבית אפילו לא בשל, אבל לא שיהא סגר מחמת זה לאכל בקטו, דלענין אכילה לא אוליין בטר רבא בחמץ, וכן כתב בחק' יוסף: ב' (ז) ואין ידוע וכו' זה שנטל החמץ. מרי (ח) כששטלו, ואם כן אינו אלא ספקא דרפון, לכן אינו צריך לחזור ולבדוק, דמסמס: ולפי דעת רמ"א לעיל בסעיף א פהנח"ה שהעתיק דעת הטור, (ו) הוא הדין בענינו דאם הכפר קטן שנטל העכבר לאכלו, אף אם לא בשל גם כן אין צריך לחזור ולבדוק: (ח) ואין ידוע לאיזה בית נכנס, ובאפילו (ו) אם באו שניהם לשאל בבית אחת, אמרינן לכל אחד דאינו צריך לחזור ולבדוק, דמקמינן לכל אחד אחתה שניה דוק, (ח) ומרי כשבטל דאינו אלא ספקא דרפון, ועל זה מסים הרמ"א בסמיו דמסקנת הפוסקים אינו כן, דאפילו בטול לא מהני אלא כשצאו לשאל בזה אחר זה ולא בבית אחת, דכיון דבדאי נכנס חמץ לבית אחד מהם, (ז) אי אפשר להחמיר בבית אחת אלא צריך לחזור ולבדוק: (ט) ובדק ולא מצא כלום, וסלקא דעתך (י) שצריך לחפש במה פעמים שפא ימצאו. וצ"ח בטור דזה הוא אפילו בלא בשל, והני דתלינן שהעכבר אכל: (י) או שפדק וכו' ומצא בכר וכו'. רוצה לומר, ולא אמרינן דזה הכפר אפשר שהוא אחר וצריך לבדוק כל הבית. (יא) ודעה זו אינה מחלקת בין בשל ללא בשל, דבכל גוני תלינן להקל. ומהטור חולק וסבירא לה, דלא מקלינן לומר שיהיה הכפר שהכניס העכבר אלא בבטל שהוא ספקא דרפון, אבל בלא בשל (יג) צריך לבדוק כל הבית דוקא, וזהו נכלל במה שפסק הרמ"א 'אבל מסקנת הפוסקים אינו כן'. ודע, דכל מה שכתבנו בסעיף זה דלא מקלינן אלא כשבטל, (יג) אם הוא צריך קדם ששעור, אף שלא בשל צריך וכול

הלכות פסח סימן תל"ט תמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

דלענין אכילה לא אולען בשר רבא בחמץ, וכן כתב בחק"י ס"ק 4.

4) שם (ס"ק ה) כתב, שאף על פי שהתוס' (פסחים ט, ב ד"ה היינו) פירשו שהגידון בגמרא (שם) הוא לענין היתר אכילה, מימי להלכה נוקטים שהגידון הוא לענין חיוב בדיקה בלבד, וכמו שפירש רש"י שם (ד"ה ואתא).

[משנ"ב ס"ק ז]

מ"י קש"בטלו, ואם-כן אינו אלא ספקא דרבנן, לכן אינו צריך לחזור ולבדוק, כדק"ס 6.

6) ואף על פי שלענין ט' צבורין של מצה ואחד של חמץ, ובא עכבר ונטל אחד מהם, החמירו להצריך בדיקה מספק גם כשיטל את החמץ, אף על גב שבאופן זה אין אלא ספק דרבנן, וכפי שביאר לעיל (ס"ק ב) שאף עיקר תקנת הבדיקה לא היה אלא מחמת הספק, ביאר הט"ז (ס"ק ג) שדוקא באופן של ט' צבורים וכו', שבדאי נעשה לפנינו שינוי בבית הבדוק על ידי כניסת העכבר אליו, אלא שספק מה החתיכה שאיתה הוא נכנס [חמץ או מצה], בזה אין מקילים אף בספק דרבנן, מה שאין כן כאן שהספק הוא בשינוי עצמו, שהרי הספק הוא לאיזה בית נכנס העכבר עם החמץ, לפיכך מקילים בזה בספק דרבנן.

והשו"ע הרב (ס"ד) כתב לבאר באופן אחר, שכל זה כשהאיסור הוא מחמת חומרת דין 'קבוע', שכיין שהתורה החמירה בו שלא לילך אחר הרוב, גם חז"ל לא הקילו בו בספק, מה שאין כן בשאר ספיקות שאינם באופן של 'קבוע', לא החמירו חז"ל ברוב.

[שנה"צ ס"ק ז]

ת"י קמ"שנה למלך, והצ"ח ס"ק א, דהא צ"ל פ"י סק"א דתפוח כ"ז, ע"פ שם 6.

6) שם (כתובות כז, א) מבואר, שיש חילוק בין דין 'שני שבילין', שאם באו לשאול בבת אחת מטמאים את שניהם, ובין עיר שכבשוה נכרים, שכשיש מחבואה להסתר בתוכה, אפילו אם אין במחבואה זו מקום אלא לאשה אחת, אין נשות כרתי העיר נאסרות, אף על פי שנחשב הרבר כבאו להשאל בבת אחת, ובטעם הרבר אמרו שם, שבשני שבילים יש ודאי טומאה, ואם נקל לשניהם מחמת דין 'ספק טומאה ברשות הרבים' להקל יראה הדבר כשקר, מה שאין כן בעיר שכבשוה נכרים, שיש ספק האם אפילו אחת מהם נאסרה, לפיכך גם אם נחיר את כולן לא יראה הדבר כשקר, ולכן העמידו חז"ל את דבריהם על דין תורה לתלות כל אחת מן הנשים כאילו היתה במחבואה ולא נאסרה.

ומטעם זה כתב המשנה למלך (פ"ב הל' חמץ ומצה ה"א), שבספק של עכבר שאין ידוע לאיזה משני בתים נכנס, יש להקל לשניהם גם כששאלו בבת אחת, כיון שיש צד שאכן שניהם מותרים, בגון שהעכברים אכלוהו [שאפילו אם הכסר גדול, יתכן שהורמנו לשם כמה עכברים ואכלוהו], ולפיכך אין זה נראה כשקר.

[שנה"צ ס"ק ט]

ואם תכיר קטן שצ"ע עכבר לאכלו, ע"פ ב"ח יוסף (7) ודק"מ ש"ח (8) ובהג"ח מהר"ח 9.

7) שם הסתפק בדבר, וכתב שיתכן שהספק שמא אבל העכבר את כל הכסר אינו אלא ספק דחוק, ואינו מצטרף לספק ספיקא אלא

באופן המבואר בשו"ע לעיל (ס"א), שהספק הראשון הוא ספק חמץ ספק מצה, שספק חשוב הוא, ועוד שדין 'קבוע' הוא חידוש, מה שאין כן בעכבר שנטל חתיכת חמץ ואין ידוע לאיזה בית נכנס, שאין זה ספק חשוב, ואף אינו חידוש, לפיכך אין הספק שמא אבל העכבר את כל הכסר מצטרף אליו לספק ספיקא.

8) שם (אות ב) התבאר, שאם באו לשאול בבת אחת, אסור גם בכסר קטן, ואפילו בביטול ויבבאו לשאול בזה אחר זה, גם בכסר קטן אינו מותר אלא בביטול את החמץ.

9) שם (ס"ק א) כתב, שכשהכסר קטן, גם בבאו לשאול בבת אחת תולים להקל, כשיטל את החמץ, [ובבאו לשאול בזה אחר זה, בכסר קטן מותר גם כשלא ביטל את החמץ].

[משנ"ב ס"ק ט]

וע"פ בטור ד"ה הוא אפילו בלא בשל, וסיני דהל"לן שנהעכבר אפילו 10.

10) אמנם לעיל (ס"י תלד ס"ק ג) כתב, שאם נרר העכבר חמץ לתוך הבית, ובדק אחר החמץ ולא מצאו, צריך לבטל את החמץ פעם נוספת (הערות שונה הלכות ס"ד).

[משנ"ב ס"ק יג]

מה שנהנים נשל וכו' 11.

11) ולענין ברכה בבדיקה זו, כתב לעיל (ס"י תלד ס"ק ג) שאינו חוזר ומברך.

סימן תמ

דין חמצו של אינו יהודי שהפקד אצל ישראל

[משנ"ב ס"ק ב]

ת"כ באת"ת וכו' 1.

1) וכשהישראל אינו מקבל על עצמו לשמור את החמץ בפועל, אלא רק לשלם לנכרי אם ינוק החמץ, דעת הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ד ס"א) שאינו חייב לבער את החמץ, משום שקבלת אחריות המהייבט בביעור היא רק כשקיבל על עצמו לשמור את החמץ בפועל [ולכן בחמץ של נכרי המבוטח בחברת ביטוח של יהודי, ודאי שאין חובת ביעור על בעלי חברת הביטוח]. והוסיף (שם דבר הלכה אות א), שגם כשרין המלכות שכל שומר מתחייב באחריות, שבאופן זה מבואר במשנה"ב להלן (ס"ק ז) שגם בלא שעשה קנין עם המפקיד חייב השומר בביעור החמץ, אין הדברים אמונים אלא כשהישראל שומר בפועל, אולם אם מתחילה גמר בליבו שלא לשמור כלל אלא לשלם לנכרי אם ינוק החמץ, אינו חייב לבער.

ואף לענין נכרי אלים שבמקרה שיאבד הפקדון יכפה את היהודי לשלם לו גם בשלא קיבל עליו אחריות [שמיא בשו"ע להלן שיש אומרים שגם במקרה כזה חייב הישראל בביעור החמץ], דעת הגרש"ז איערבך (שם במילואים 'בדין קבלת אחריות על חמצו של גוי' אות ג, ובהגהות בוצק יקרא כאן) שאם יגמור הישראל בליבו שלא לשמור על הפקדון כלל ולא איכפת לו אם יאבד רחייבוהו לשלם, אינו עובר על 'בל יראה'.

